

ELEMENTE DE RISC ÎN AUDITUL FINANCIAR

*Asist. univ. drd. Alina Georgiana Solomon,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”- București,
Conf. univ. dr. Corina Ene,
Prorector Universitatea „Hyperion” București
Drd. Gheorghe-Stelian Bălan,
S.C.ALSTOM-Transport S.A.*

Risk is seen as an uncertainty of achievements, or, in other words, any event, action, situation or behaviour with negative impact on the economic entity's ability to achieve its goals.

Identification and risk assessment in audit activity is one of the most important stages of this process. In this regard, the auditor should know the significant areas and systems, internal control aspects of the audited entity, to identify significant risk areas, as well, the possibilities of errors occurrence, with implications on the financial statements. Thus can be provided information required to develop and implement additional audit procedures to reduce risks.

In this context, the objective of this paper is, to identify the risks that arise in the national and international audit, in accordance with Auditing Standard no. 315 - "Understanding the Entity and Its Environment and Assessing the Risks of significant nature".

Introducere

Liberalizarea, globalizarea și dezvoltarea rapidă a tehnologiei informaticii generează noi oportunități de afaceri, ceea ce face ca organismele economice și financiare să fie expuse unor riscuri mai complexe și mai diverse decât în trecut. Caracterul complex al riscului poate fi atribuit mai multor factori, atât externi entității economice, cât și interni.

Auditul intern, prin ambele roluri pe care le joacă în acordarea de asigurare și de consultanță, contribuie la managementul riscurilor în diverse moduri, importanța sa crescând, din ce în ce mai mult, în contextul crizei financiare actuale.

Pentru auditor financiar, riscurile sunt privite prin prisma misiunii și obiectivelor de audit. Identificarea și cuantificarea riscurilor de audit în cadrul planificării misiunii se află în corelație cu managementul riscurilor existent în cadrul entității. Auditorul trebuie să cunoască domeniile și sistemele semnificative, aspecte privind controlul intern al entității auditate, în vederea identificării zonelor de risc semnificative și a posibilităților de apariție a erorilor cu implicații asupra situațiilor financiare. Astfel, pot fi furnizate informațiile necesare elaborării și implementării unor proceduri de audit suplimentare pentru reducerea riscurilor.

În acest context, obiectivul acestei lucrări îl constituie identificarea riscurilor care apar în activitatea de audit la nivel național și internațional în concordanță cu Standardul Internațional de Audit nr. 315 – „Cunoașterea entității și a mediului său și evaluarea riscurilor de natură semnificativă”.

1. Aspecte legale privind auditul financiar

Auditul financiar a apărut din necesitatea administrării și gestionării cât mai eficiente a patrimoniului entităților economice, a protejării resurselor împotriva fraudelor sau a utilizării ineficiente a acestora. În acest scop, s-a impus găsirea unor reguli și proceduri care să poată deveni utile și aplicabile în stoparea acestor fenomene, pe parcursul evoluției societății economice.

Preocupările pentru acest domeniu au existat încă din antichitate în state precum Egipt, Babilon, China ș.a., însă tehnicile și metodele au fost diferite în funcție de dezvoltarea fiecăruia dintre ele. Astfel, au fost utilizate diverse metode de control al corectitudinii înregistrării în contabilitate, protecția înregistrărilor contabile, controlul cheltuielilor publice de către un serviciu diferit de cel al finanțelor publice aparținând justiției sau, în cazul Statelor Unite, „elaborarea unui ghid profesional care cuprindea referiri la scopul și procedurile auditului, modele standardizate ale bilanțului contabil, precum și ale contului de profit și pierdere”¹, elaborat în anul 1917 de către Institutul American al Contabililor.

Odată cu certificarea acestor ipoteze a devenit posibilă formularea definiției, conform căreia „auditul financiar constă în colectarea și evaluarea unor probe privind informațiile, în scopul determinării și raportării gradului de conformitate al informațiilor respective cu o serie de criterii prestabilite”².

În prezent, la nivel european, auditul financiar este exercitat de Curtea Europeană de Conturi, în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit, având rolul de a identifica corectitudinea înregistrării și funcționării conturilor, constituirea și utilizarea fondurilor publice, evaluarea respectării atribuțiilor legale ce revin instituțiilor publice competente în acest domeniu etc.

Conform Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 75/1999 – art. 2, în România, auditul financiar reprezintă „activitatea de examinare, în vederea exprimării de către auditorii financiari, a unei opinii asupra situațiilor financiare, în conformitate cu standardele de audit, armonizate cu standardele internaționale de audit și adoptate de Camera Auditorilor Financiari din România, denumită în continuare Cameră”.

¹ Nicolăescu E. *Control și audit financiar*, Editura ProUniversitaria, București 2010, pag. 62.

² Nicolăescu E. „Control și audit financiar”, Editura ProUniversitaria, București 2010, pag. 63.

2. Identificarea și evaluarea riscurilor în auditul financiar

Complexitatea activității de audit a determinat înțelegerea și cunoașterea entității și a mediului său, fapt ce a condus la identificarea apariției unor riscuri, devenind, încă din etapa de planificare, unul dintre principalele obiective ale auditorului financiar. Sub acest aspect Standardele Internaționale de Audit, definesc trei categorii de risc:

1. *Riscul inerent*, care „reprezintă susceptibilitatea ca o categorie de operațiuni să conțină erori, care pot fi materiale, în mod individual, sau, atunci când sunt cumulate cu erori din alte categorii de operațiuni presupunând că nu au existat controale interne”¹;

2. *Riscul de control*, se referă la „riscul de declarare eronată, ce ar putea să apară în soldul unui cont”, sau în timpul executării unor tranzacții și operațiuni și nedescoperite în timpul efectuării controlului;

3. *Riscul de nedetectare*, datorat posibilității apariției unor erori de denaturare semnificativă a situațiilor financiare; acest aspect implică aplicarea unor proceduri suplimentare de către auditor în acele sectoare unde există cea mai mare probabilitate de apariție a lor, cu scopul de a reduce acest risc la un nivel cât mai mic.

Datorită faptului că riscurile apar ca urmare a unor omisiuni sau erori în aplicarea normelor profesionale, în vederea identificării, evaluării și gestionării riscurilor, este necesară acordarea unei atenții deosebite posibilității apariției erorilor la toate nivelele ierarhice ale entității, începând cu angajații care trebuie să analizeze riscurile care pot să apară pe parcursul desfășurării propriei activități și a responsabilităților ce le revin, continuând cu conducerea fiecărui departament de la fiecare nivel (care trebuie să țină cont de evenimentele ce pot avea un impact major asupra domeniului lor de activitate) și terminând cu managerul entității cărui îi revine obligația de a „stabilii portofoliul de perspectivă al riscului entității”².

În vederea gestionării eficiente și eficace a riscurilor, managerul trebuie să cunoască riscurile la care este expusă entitatea, care sunt principalele riscuri asociate entității, stabilirea nivelului de risc și nu, în ultimul rând, întocmirea unui document de evidență a riscurilor cu care se confruntă entitatea economică.

În concordanță cu aceste aspecte de natură organizatorică, un rol important în detectarea riscurilor îi revine auditorului financiar. Procedurile de evaluare a riscului aplicate de auditor se desfășoară în mai multe etape, dintre care pot fi amintite: i) interogatorii ale conducerii sau ale personalului, ii) proceduri analitice, iii) observare și inspecție, iv) derulate în vederea respectării obiectivului Standardului Internațional de Audit nr. 315 „Identificarea și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă prin înțelegerea entității și a mediului său”. Scopul acestui standard fiind acela de „a stabili reguli și de a oferi recomandări privind cunoașterea entității și a mediului său, inclusiv controlul intern al acesteia, precum și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă în auditul situațiilor financiare”³.

Aspectele privind evaluarea riscului și controlul intern sunt tratate în ISA 400, denumit „Evaluarea riscurilor și controlul intern”. Conținutul acestui standard stabilește un set de reguli și recomandări aferente sistemelor contabile, a controlului intern, dar și legate de riscul de audit pentru fiecare dintre cele trei categorii de risc prezentate anterior.

În vederea reducerii riscurilor la cel mai scăzut nivel, „auditorul trebuie să obțină o înțelegere suficientă a sistemelor de contabilitate și de control intern pentru a planifica auditul și a dezvolta o abordare eficientă a acestuia. Auditorul trebuie să utilizeze raționamentul profesional la evaluarea riscului și la stabilirea procedurilor de audit [...]”⁴.

¹ Curtea de Conturi a României, *Manual de audit financiar și regularitate*, București, 2003, pag. 15.

² *Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice*, Curtea de Conturi a României, București, 2011, pag. 14.

³ Standardul Internațional de Audit 315: *Cunoașterea entității și mediului său și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă*, pag. 3.

⁴ ISA 400 *Evaluarea riscurilor și controlul intern*, pag. 2;

Totodată, pentru formularea unei opinii cât mai corecte privind gradul de risc la care este supusă entitatea, cât și a demarării procedurilor de fond, auditorul trebuie să pornească de la o evaluare preliminară a riscului de control și a riscului inerent, în vederea determinării riscului de nedetectare a erorilor de denaturare semnificativă a situațiilor financiare. În acest scop, trebuie urmărite o serie de aspecte, prezentate în tabelul 1:

Tabelul 1

Etape în evaluarea riscului de audit

Tipul de risc	Scopul Auditorului	Etape
<i>Riscul inerent</i>	Estimarea factorilor de risc	<ul style="list-style-type: none"> • Analize efectuate la nivelul situațiilor financiare; • Analize la nivelul soldurilor de conturi și al tranzacțiilor; • Limitarea inerentă a controalelor interne; • Înțelegerea sistemelor de contabilitate și control intern: <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Sistemul de contabilitate:</i> <ul style="list-style-type: none"> - cunoașterea principalelor categorii de tranzacții; - cunoașterea înregistrărilor contabile semnificative; - cunoașterea și înțelegerea procesului contabil și raportarea financiară. 2. <i>Mediul de control:</i> <ul style="list-style-type: none"> - evaluarea atitudinii managerului și a conducerii; - identificarea percepțiilor privind controlul intern și importanța acestuia la nivel de entitate. 3. <i>Proceduri de control:</i> <ul style="list-style-type: none"> - înțelegerea procedurilor de control în vederea dezvoltării planului de audit.
<i>Riscul de control</i>	Evaluarea preliminară a riscului soldurilor conturilor sau a tranzacțiilor	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluarea preliminară a riscului de control; • Documentarea pentru înțelegerea și evaluarea riscului; • Aplicarea unor teste ale controlului: <ul style="list-style-type: none"> - inspectarea documentelor; - investigarea și observarea controalelor interne; - reefectuarea controalelor interne.
	Obținerea probelor de audit în vederea evaluării riscului	<ul style="list-style-type: none"> • Certificarea calității și oportunității probelor de audit; • Evaluarea finală a riscului de control.
<i>Riscul de ne-detectare</i>	Determinarea naturii, duratei și întinderea procedurilor de fond în vederea reducerii riscului de audit	<ul style="list-style-type: none"> • Stabilirea nivelului riscului de nedetectare; • Utilizarea de teste îndreptate spre părți independente; • Evaluarea componentelor riscului inerent și a celui de control, cu scopul modificării procedurilor de fond planificate.

Concluzii

Administrarea eficientă a riscurilor conduce la obținerea de beneficii importante entității economice prin: creșterea încrederii acționarilor; prin îmbunătățirea imaginii firmei și a moralului angajaților; prin creșterea productivității.

Evaluarea riscurilor în auditul financiar este o activitate complexă, dar nu există încă un consens în ce privește modalitatea de abordare a problemei. Pe de o parte, practicienii utilizează, preponderent, modelul oferit de standardele internaționale (cu toate că acesta este adesea criticat în literatură, datorită modului simplist în care tratează problema și incapacitatea de a răspunde tuturor cerințelor auditorilor), iar pe de altă parte, în ultimii ani sunt utilizate în evaluarea riscurilor în auditul financiar modelele probabilistice, dar care, sunt, adesea, mult prea complexe și necesită cunoștințe destul de ample din alte domenii precum matematică, statistică etc.

Indiferent de metoda utilizată, există o legătură strânsă între eficiența managementului riscurilor adoptat de o entitate economică și nivelul de risc respectiv, de asigurare, evaluate de auditorul financiar. Astfel, un management al riscurilor care este dovedit a fi eficient, determină auditorul extern să stabilească un nivel mai scăzut al riscului general de audit.

Bibliografie:

1. Boulescu M., (2003), *Auditul financiar*, Editura Economică, București;
2. Dănescu T., (2009), *Audit financiar, convergențe între teorie și practică*, Editura Irecson, București;
3. Nicolăescu E., (2010), *Control și audit financiar*, Editura ProUniversitaria, București;
4. *** Curtea de Conturi a României, (2003), *Manual de audit financiar și regularitate*, București;
5. *** *Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice*, (2011), Curtea de Conturi a României, București;
6. *** Standardul Internațional de Audit 315, *Cunoașterea entității și mediului său și evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă*, www.auditeam.ro;
7. *** Standardul Internațional de Audit 400, *Evaluarea riscurilor și controlul intern*, www.auditeam.ro